

Modell: Trygve Næss. Foto ©Tom Riis

FOSSUMSAMFUNNET - der de arbeidet og levde i generasjoner

Historiene om industristedet på Fossung, er også historiene om folks liv gjennom generasjoner. Fra starten av jernverksdrifta, rundt 1543 til nedleggelsen i 1867, ble Fossung bygd opp som et eget samfunn. Ved nedleggelsen bodde det 530 mennesker i 77 boliger omkring Verket.

Kildene gir ingen sikre tall på verken produksjon eller hvor mange som arbeidet på jernhyttene på 1500-tallet. Dette har nok variert sterkt – ja, til tider lå også virksomheten nede. Noen jernhytter ble lagt ned og forfalt – til andre tider var de i full drift. Dette hang sammen med eierskap og behov ute i markedet, hendelser som rammet arbeidsstokken som pest, uår og branner kunne sette mannskaper ut av spill.

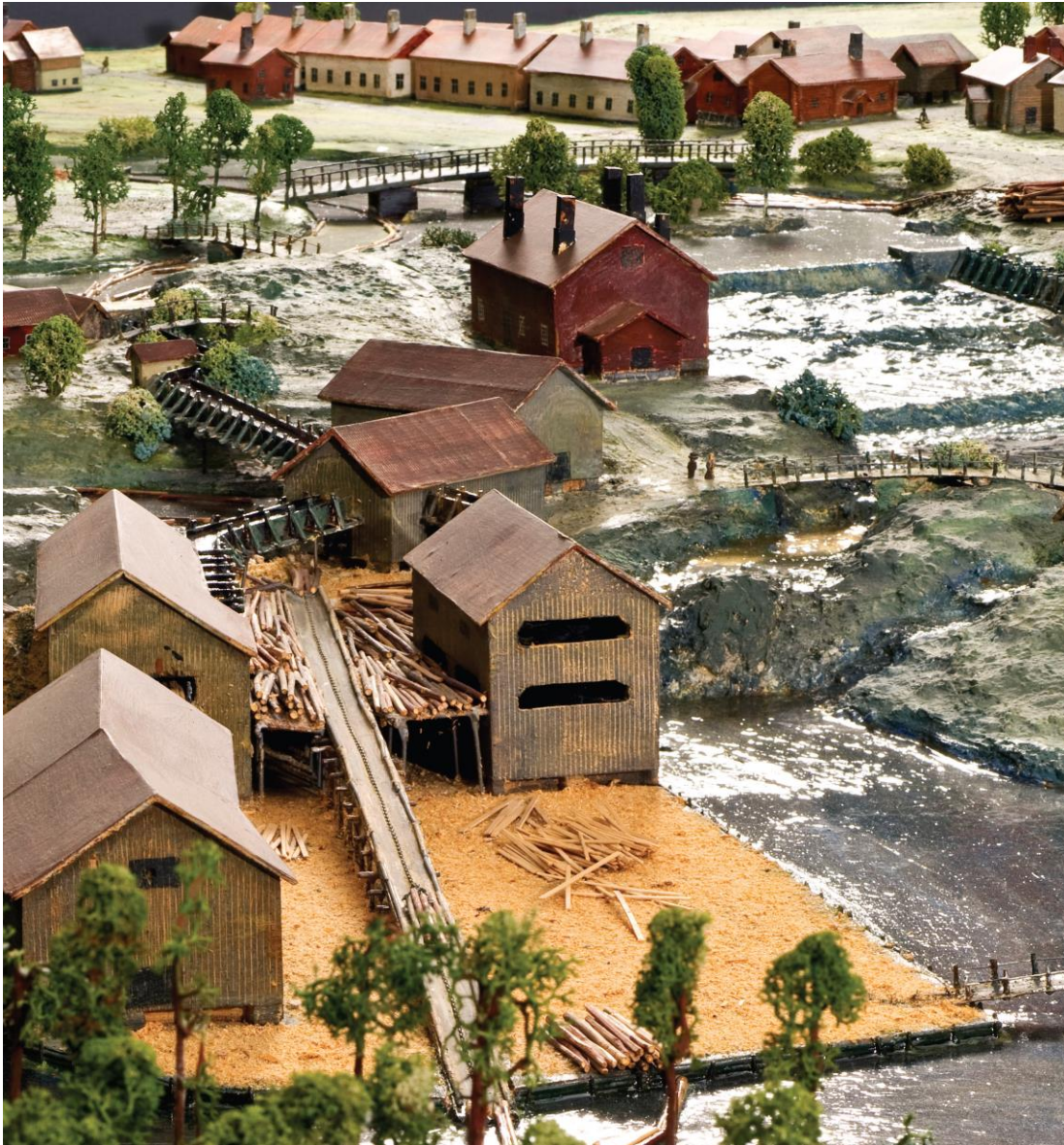
Med innføring av masovndriften ble også virksomheten mer stabil og omfattende, og det utviklet seg et bergverkssamfunn som i større utstrekning var selvforsynt. Klassedelt og styrt, ovenfra og ned. Likevel med goder og ordninger som lå langt foran utviklingen i samfunnet ellers.

Familiebolig med tilleggsjord og uthus.

Foto© : Tom Riis

Et eget forsyningsvesen oppnådde tollfri innførsel av alle slags varer til eget behov. Arbeidsfolkene kunne derfor kjøpe varer som brødkorn, fleisk, sild og tobakk fra Verket. Søkorn var også en viktig vare som verkseieren besørget. Tiltross for flere gode sosiale ordninger var det hardt arbeid og streng disiplin på Jernverket. Det gjaldt egne lover og regler som vedrørte disiplin og arbeidsforhold, håndhevet av verkets egne betjenter. Både tvangsarbeid og avstraffelse var vanlig, og for mange familier var hverdagen hard.

Tømmer og kullbrenning var viktige sider av jernverksdrifta. Sagbruken vokste fram som en nyttig binæring i dette. Arbeiderboligene vises i bakkant.

Bildene er fra jernverksmodellen på Fossum av Trygve Næss. Foto: ©Tom Riis

Skogen var ikke bare ressurs for jernindustrien. Både sagbruk og tresliperi vokste fram. Dessuten både smie og verksted, brenneri, mølleverk og teglverk ble virksomheter som var med å forme Fossumsamfunnet. En skole ble opprettet på 1650-tallet, og skulle være for "hyttebetjentenes ungdom". Dette antas å være den første "folkeskole" på landsbygda i Telemark, og kanskje også i Norge.

Skolebygningen til høyre i bildet. Foto ©: Tom Riis

Gea Norvegica Geopark vil vise hvordan geologien og naturens forutsetninger har bidratt til folks virke opp gjennom tiden - næring og kultur.

Under the auspices of UNESCO

Fossum Iron Works – Summary

The Fossum Iron Works was established in 1543 after the mining engineer Hans Glaser had made big discoveries of iron ore in the area. Until its closure in 1867, the iron works developed as an industry and supported the growth of a community in the area where you now stand. Around 1625, the use of blast furnaces made it possible to make cast iron. Previously, it had only been possible to make products of wrought iron. Mostly canons and cannonballs were made in the beginning, but the products from Fossum eventually included also wood stoves and various farming equipment, representing quite a wide variety. The Fossum Iron Works was one of the main suppliers of military equipment to the Danish-Norwegian Navy. You still find remains from the mining activity in the Fossum forests, and the Glaser Mine is a popular hiking destination for many. There are few traces of the mining activities in the area where you now stand, but you can still see the slag heaps from the blast furnaces along the banks of the river below. Just try to imagine how it once might have been!

Produsert av Gea Norvegica Geopark v/Anne Aasmundstad i samarbeid med Skien skolemuseum v/T.Holm, N.A. Hoppestad, TAU og Løvenskiold Fossum v/Borghild Løvenskiold, 2012 © Bilder: Gea Norvegica Geopark, om annet se bildet. Modellen av jernverket er laget av Trygve Næss og står på Løvenskiold sitt private museum, Kilder: se www.geanor.no/kilder